

dansque sanguinem, oravit : *Pater, si fieri potest, transcat à me calix iste.* Ita S. Hieronymus, Chrysost. Theophil. Euthymius, et passim ceteri. Vide etiam sermones 65 et 66 S. Leonis M., qui hinc faciit egregiò. Iure igitur meritò Maldonatus, unus ex celeberrimiis interpresibus, confutato illo immanni errore Calvini exclamat hunc in modum : *Facesset igitur ista blasphemia ! Satis blasphemiarum à Iudeis in cruce pendens Christus accepit. Opus non est, ut ab hereticis interpresibus ad dextram Patris sedes plures accipiatur. Adde, quid dictam Calvinii blasphemiam ipsi Hugo Grotius, et Gerardus Joannes Vossius, Calvinistarum docissimi, aversentur.*

Scholion Cornelius à Lap. cum aliis interpresibus observat, quod Christus in cruce continuè orans seque totum Deo in victimam offenser pro salute hominum, sub finem vite jam morituras recitaverit psalmum 21, qui incipit : *Déus meus, respice in me ; quare me dereliquisti ? quique totus est de passione Christi, ut nimis (quemadmodum laudatus interpres ait) ostenderet, se esse illum ipsum, de quo psalmus ille agit, scilicet Messiam, ut scribo. Et Iudei seculterunt et cognoscant causam, cur in cruce nolit descendere vel liberari, esse hanc, quod ex Patris decreto morientum illi erat in cruce pro salute hominum. Hoc enim David psalmi illi predixit.*

217. Queres XIII : *An non sit paradoxum et absurdum, quod Deus ab homine offensus, toto satisfactionis exigerit passionem et mortem Del-Hominis seu Christi, hoc est, ut ab hominibus (Iudeis nempe et gentibus, seu romani multilibus) contempneretur et crucifigeretur ? — Resp. : Scriptor anonymous, qui haec objicit, et jam scriptis supra à nobis est refutatus, laborat falso supposito, ac si nos Christiani dicemus, quod Deus ab homine in satisfactionem peccatorum exigerit, ut ab ipso contemneretur, et crucifigeretur. Hoc suppositum est falsum et blasphemum ; quia Deus nullum peccatum in satisfactionem offense aut offendarum sibi illatarum exigere potest. Jam verò de cedisse est unum ex gravissimis peccatis. Non igitur Deus exigit ab homine aut peccatum, ut Filium Dei seu Christum occidat ; sed prævisa Judeorum obstinata voluntate occidendi Christum, eam permisit, et voluit, ut Christus, cum pateteret et cruci affligeretur, suam passionem et mortem pro redempcione generis humani Deo offerret. Eleganter hanc in rem S. Leo, serm. 16 de Passione Domini, ait : *Diversum et contrarium est id, quod in malitia Judeorum est præconitum, et quod in Christi passione est dispositum. Non inde processit voluntas interficiendi, unde moriendo ; nec de uno exiit spiritu atrocias sceleris, et tollerantia Redemptoris. Aliud igitur est, quod Deus offensus in satisfactionem ab homine offendente exigerit, ut Filium Dei contemnet, crucifigat et occidat ; et aliud, quod ab ipso Filio suo divino loco satisfactionis exigerit, ut supposita abunde malitia Judeorum voluntiam ipsum occidere, suam mortem et passionem, Deo offerat, pro redimento humano generi. Primum Pater divinus exigere non potuit, bene autem secundum, ouia**

sie Iudeos ad decidendum non impulit, sed prævisa illorum malâ voluntate, eam ex sapientissimis finibus permisit, cæque ad obtinendam condignam pro peccatis humani generis satisfactionem simulque ad manifestandas prestantissimo modo perfectiones suas, omnipotentiam, justitiam, misericordiam, etc., ut supra, num. 215, ostensum est, usus est.

218. Instat idem anonymous scriptor, et querit, an Deus non potuerit convenientiò modo opus redempcionis generis humani exequi, quia ut una hominum pars eodem tempore, quo redemptio fiebat, pecocaret ? Iudei enim arguitur sceleris, quod Christum crucifixierint. At nisi hoc fecissent, nullus fuisset redemptor genitor humani ; quia Pater divinus non aliter in redemptionem generis humani consensit, nisi hic conditionat, ut Filius divinus in satisfactionem pro peccatis hominum supplicium crucis, mortenque ipsam perficeret. Resp. : Evidenter Iudei executi sunt, quia divinus Pater aeterno consilio decretivit fieri, nepte pater et mori Christum ad humani generis redempcionem et salutem, juxta illud Actor. 4, 27 et 28 : *Convenetur Iudei in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Jesum... facere, quia manus tua, et consilium tuum deciverunt fieri. Nihilominus nec Iudei excusantur ab enormi scelere decidi, nee Pater divinus fuit hujus auctor ; quia illud non positivè voluit, nec prædecepsit, aut Iudeos ad hoc scelus impulit ; sed tantum permisit, et illo permisso usus est ad opus redempcionis. Prævisus enim per prescientiam conditionata parvus Judeorum voluntatibus et actibus, quod scilicet Christum, si es vita ipsorum carperet, occiderent, deinceps Deus hoc Judeorum scelus permittere, et passionem ac mortem Christi voluntarie se tanquam hostiam pro peccatis totius mundi offenseris tanquam condignam et superabundantem satisfactionem acceptare ; siue redemptio generis humani per passionem et mortem Christi sapientissime et sanctissime à Deo decreta fuit, et dum Judeorum Christum crucifigent actio dispiicit extremo Deo, Christi tamen passio et inde resultans mundi redemptio, grata fuit.*

219. Queres ultimus : *Quid denun ex omnibus hoc opusculo contra incredulos ad defendendum authenticationem, divinitatem, et veritatem quatuor Evangeliorum dicitur sit concordandum ?* Resp. : Id concordendum, quod deplorata sit cœcitas et perverbia incredulorum, qui ob textos intellectu difficultes, aut apparenter solim sibi oppositos sicut quatuor Evangelia antiquissimo universalis Ecclesiae usu et judicio, tanquam genuinum Dei verbum scriptum pridem recepta, nostris præcipue temporibus protervè rejeciunt. Aliud quidem magnum eerni diversitatem inter haec Evangelia, et sapè in uno de vitâ et gestis Iesu Christi aliquid legi, quod ab altero Evangelistâ omittitur. Verum quid veracitati Evangelistarum olsit, quod aliis breviis, aliis copiosius vitam Christi describat ? Livius et Florus de eadem Romanorum historiâ scripserunt ; hic succincte, illa fusiūs ; habemus duos Dionis Cassii brevioria composta à Xiphilino et Tlecodio ; uterque karri eventus principales ; minus principales referunt alter, alter

omitit, nec inde veritas historicâ patitur. Cur ergo Evangelistis criminis detur, quod alii plura, pauciora alii conueniuntur ? quod silcat qui scribendo alterum sequitur, que ab isto iam scripta intelligit ? An non inde potius admirabile divini Spiritus consilium eluet, quo voluit ab istâ qualcumque Evangelistarum in scribendo diversitate orbi patere, eos nequitam ex condito egisse, aut ad decipiendos lectores conspiisse ; nam qui hoc propositum habent, solliciti carent, ne disjuncta, aut ab altero, quoque conspirant, diversa loquantur. Ceterum varietas in narrando Evangelistarum paulo memorata non ex defectu sinceritatis aut veritatis, sed ex diversitate occasionis vel scopi, quem quisque Evangelista in scribendo respecti, promonuit ; ut jam supra, sect. I, num. 17, ostensum est.

220. Sed instant identidem increduli dicentes, à quatuor Evangelistis non tantum diversa, sed omnino contradictoria scribi ; plurimas enim in Evangelio occurreant antilogias sive contradictiones. Resp. : Evidenter vetus et usitata haec est incredulorum blasphemia, quibus, ut Cl. Weissenbach, loc. supra cit. , refert, etiam accinit D. de Voltaire in gravibus Disquisitionibus, quas Bolingbroke à se suppositas mirificè dilandit ipsomet, ubi inter alia de antilogiis istis ita loquitur : *Debut demum liber harmonie, sive consensus (Evangelistarum) scribi ad istam multitudinem adversantium sibi locorum utrumque conciliandam. Verum ex hoc ipso denum manifesta est bone sinceraque SS. Evangelistarum fides ; nunquam enim vel ad speciem sive apparenter contraria protulissent, si facta inter se conspiratione ad scribendum fietam historiam evangelicam se accinxissent. Noluerunt igitur fallere, nec ullam communis inter eos consilii aut conspirationis vestigium extat ; sed potius singulari precellunt modestia, simplicitas et constanti sinceritate, non solim in narrando iis, quae ad gloriam magistrorum Christi, sed et ad ejusdem contemptum, aut ignominiam cedent, qualia sunt paupertas, opprobria, persecutio, ipsorum, infame mortis genus ab eodem toleratum. Imo non potuerunt fallere Evangeliste ; quia scripserunt ea, quae non tantum ipsi, sed et innumeris alii viderunt, vel audierunt, queque coram ingenti hominum multitudine dicta et patrata sunt ; scripturam viventibus, et eorum scripta legentibus adhuc iis, qui à Christo sanitati restituti, demoni liberati, à*

mortuis suscitati sunt, nemine aucto horum scriptorum veritatem impugnare ; denique scripserunt facta talia, que solerter examinare Judeorum et paganorum plurimum intercerat. Agebatur enim de robus summi ad ipsos momenta, nempe ut avitam religionem abficerent, canque cum novâ prorsus stupenda, vitamque castigatissimam poscente commutarent.

Quid igitur improbus incredulorum, quo singula Evangeliorum minutias exquent, ut contradictionem aut absurdum vel unicum conquerant, quid, inquam, prodit hic conatus, nisi quod magno exponit studio a religione suis affectibus tam adverse vinculis semet expedire, nec tamen possint unquam omni suo ingenio, nisi inassimilatas argutas solidissimam Evangeliorum veritati opponere ; prout ex tota lâ nostrâ lubricatione abunde eluet ? Fatetur ultrâ, complures locos intellectu difficultes in Evangelii (sicut et in ceteris S. Scriptura libris) reperi, qui explicacione operi habeant ; at auctum sponsonem quamcumque facere, si vel unicum ostendere increduli possint, qui aut scriptoris Evangelii malam fidem, aut Evangeliorum (vel aliorum sacrum Scripturarum) secum ipsi realiter oppositionem evincat. Sola autem dictorum obscuritas in monumentis tam antiquis hinc inde sece legibuntur offendens eorum veritati officere nequam potest. Numquid enim documenta illa, ex quibus ab aeo in eum profana historie ab omnibus recepta series contextur, apud sapientes omnes autoritate indubitate pollent ; tametsi et ipsa plurimis obscuritatibus, et nobis quandoque vix solubilibus (1) implentur, multimque insper ab eâ ingenuo inde veritatis absint, cuius characteres tam manifestos Scripturam sacra Christianorum ex omni parte ostentat ? ut ipse Jacob. Rousseau (Emile) thesista famosissimus fatur ; quamvis brevi iterum à sapienti hâ crisi, ob mysteriorum humana ratione altiorum horrorem, quis in S. Scripturâ proponuntur, velut in phrenesin reddit, et inveterato incredulitatis malo abripatur. Deus ab hoc malo nos preservet, et ut preservemur, ferventer et constanter oremus. Fides enim est donum Dei et lumen, quod non viribus naturalibus, sed auxilio supernaturali à Patre lumen suppliciter obtinere debemus.

(1) Idecō apud profanos quoque innumeri extant, Commentarii in Homerum, Lucrelium, Horatium, Juvenalem, etc.

Pars viii.

ACTA APOSTOLORUM ET EPISTOLÆ D. PAULI.

Isti (Apostoli) sunt LEX MUNDI, quia per ipsos lumen fidei et veræ scientie primum Dominum huic mundo tradidit, et ab errorum ac peccatorum tenebris gentes et populos eruit. (S. Augustinus, sermon. 42 de Sanctis.)

SECTIO PRIMA.
DE ACTIS APOSTOLORUM.

Acta Apostolorum capitibus viginti et octo Christi

in celos ascensionem, visibilem Spiritus S. missio-
nem, nascientis Ecclesie christiane primordia, gesta
Apostolorum (principiis D. Pauli) describunt. Autor

hujus libri est S. Lucas, qui eum græco sermone conscripsit.

1. Queres I : *Utrum Acta Apostolorum sint canonici et divinae auctoritatis?* — Resp. affirmativè. Id enim jam à nobis ostensum est P. 4 Scriptura S. contra incredulos propugnare, sect. 1, Q. 1, ubi libros omnes, quos Tridentinum in Canone sacrorum librorum posuit, et quod si etiam sunt Acta Apostolorum, canonicos atque divinos esse, probavimus. Porro id ipsum ulterius confirmatur ex eo, quia sancti Ecclesiæ Patres Actorum apostolicorum textus uti divinitatis inspiratos semper aquâ laudaverunt, atque eamdem semper auctoritatem his Actis, ac aliis S. Scriptura libris tribuerunt. Ad Acta enim Apostolorum appellat S. Clemens (1) tanquam ad divinam Scripturam; et S. Polycarpus, Epist. ad Philipp. n. 1, ut divinum laudat testimonium desumptum ex cap. 2, v. 24, Actorum apostolicorum. Apologista quoque christiana religiosus ad Acta Apostolorum, uti ad Scripturam divinitatis inspirata recurrerunt, quod fecit etiam S. Irenæus (2), sicut omnes alii Patres ejusdem etatis, sequentiumque seculorum; quemadmodum ex S. Augustino nosse possumus, qui (3) de Actis Apostolorum inquit : *Actus Apostolorum testes sunt; ille liber canonicus omni anno in Ecclesiâ recitandus. Anniversariâ solemnitate post passionem Domini nostri Iulianum librum recitari, ubi scriptum est, quomodo conversus sit Apostolus, et ex persecutore predictor factus. Italib[us] (4) ait : Actus Apostolorum liber est de Canone Scripturarum. Ipse liber incipit tibi à dominica Pasche, sicut se habet consuetudo Ecclesiæ.* Accedit testimonium Eusebii, ecclesiæ. H[ab]it. 1, 5, cap. 4, ita loquens : *Lucus... duos nobis libros divinitatis inspiratos reliquit. Alter eorum Evangelium est, quod videm ita se pro sis exarasse testatur, prout ab ipsis verbis divini ministri, et qui ab initio Christum riperant, accepterant.... Alter liber inscribitur ACTUS APSTOLORUM, quos ille non jussi auditio acceptos, sed oculis suis spectatos scriptis tradidit. Et cap. 25 ejusdem libri, in quo agit de lis sacris Scripturis, que communis consensione omnium recepte sunt, ita habet : Primo igitur collocanda est sacra Evangeliorum quadriga, quam deinde consequentur Actus Apostolorum. Ex his omnibus non minùs compertum est, Acta Apostolorum habere Lucam aucto rem, quâns usque à primis Ecclesiæ seculis fuisse librum divinae auctoritatis.*

Scholion. Etiam Dominus Thomas Stackhouse, scri ptor licet acatholice (5) prolixè demonstrat haec duo: 1^a Quod facta seu historie in Actis Apostolorum contente sint certissime. 2^a Quod veritas christiana religio nis ex certitudine historie in illis Actis contente in vicâ ostendatur. Primum demonstrat ex eo, quia Acta

(1) In sua 4 Epist. ad Corinth. num. 8, et in frag menio 3 Epist. num. 1.

(2) L. 5 contra Hereses, cap. 42, atque alibi seq̄.

(3) In Joan. cap. 1 tractatu 6, num. 18.

(4) Sermon 513, num. 1, alias serm. 95, de di versis.

(5) In Defensione Biblicæ historie, et in eā funda te religionis, p. 8, cap. 5, § 50.

Apostolorum continent facta orbi notissima, que à viro (nempâ à S. Lucâ), qui corudem accuratissimam notitiam habere potuit, conscripta sunt, quique ipsem rebus gestis, que scriptis, magnam partem presens aderat, qui præterea hæc Acta à se scripto exarata, in lucem publicare edidit eo tempore, quo ubique plurimi testes superstitives erant, qui ab eodem scriptam historiam ore tenus confirmare poterant. Ac denique, quia hic liber Actorum Apostolicorum ab omnibus Ecclesiæ christianis tanquam divinus recepitus et agnitus est; unde historicæ veritas rerum gestarum, quæ in hoc libro describuntur, irrefragabilis est, et nullatenus negari potest. Secundum vero demonstrat, ceterum necessarium consequens ex primo hunc in modum argumentans: Si res geste, quæ in Actis Apostolorum describuntur, vera sint, prout verissimas esse modo demonstratum est, hoc ipso etiam demonstratum est, nec amplius negari potest, quod Jesus, qui Jerosolymis crucifixus est, à mortuis surrexerit, et ad celos ascenderit; quod effuso super discipulos Spiritu S. die Pentecostes, idem in Iudiciam, Samariam, etc., exierunt, prædicaturi Evangelium; quod ubique docuerunt, Jesum Nazarenum esse Filium Dei et promissum Messiam; quod doctrinam suam signis et miraculis, que nemo prudens negare potest, confirmaverunt; et proin quod veritas instituta à Christo religiosis pariter sit certa et demonstrata; utpote cum in testimonium seu confirmationem false religiosum nullum verum miraculum fieri posset.

2. Queres II : *Quomodo testes ascensionis Christi in cœlo, ecclesiæ super Apostolos, eis ratione, quæ in Actis Apostolorum (cap. 4) legitur, contra incredulas ostenduntur sit?* — Resp. : De virtute ascensionis Christi in cœlo jam alibi, sect. 3, p. 19, n. 154, 157, à nobis actum est; veritas autem descensus Spiritus sancti super Apostolos in die Pentecostes sic ostenditur. Duo in illo eventu distinguuntur, signi scilicet, quibus manifestum se præbuit Spiritus S. et donum lingui rum; atque utrumque certum est.

Primo quidem signa, quibus Spiritus S. se manifestum exhibuit, certa sunt. Nam signa illa erant ventus vehementis, sonus, et desperite lingue tanquam ignis, iuxta illud, Act. 2, 1, 4 : *Et cum compleretur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco; et factus est repentinus de celo sonus, tanquam adveniens spiritus vehemens, et replevit totam domum, ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis desperite lingue tanquam ignis, sedlique super singulos eorum.* Atqui concepi non potest non modo Apostolos, sed multos alios in eodem loco congregatos (1) gratis sibi finxisse: vide quod

(1) Tiriens, Comment. in Act. 2, 1, observat, tunc in eodem loco seu concilio congregatos fuisse centum et viginti Christianos, etatique hanc in reu SS. Cyprianum et Chrysostomum, aliquos Patres. Quare inepti et imperiti Biza restringit ad solos Apostolos hunc Spiritus S. adventum, ac ab eo excludit B. Virginem, ridetque pictores, quæ eam pingunt in medio Apostolorum recipientem Spiritum sanctum, prout pariter contra Bezan observant Tiriens et Cornilius à Lapo. Comment. in Act. 2, 1.

non videbant, et audire, quod non audiebant. Quis enim credit, sonum et ignem simul in quocunque presentia cerebro esformatum et sola imaginatione confutum fuisse, presertim ignem tali formâ, tali situ et loco? ergo in primis certa sunt signa, quibus Spiritus S. in die Pentecostes Apostolis, alisque in eodem loco congregatis se manifestum exhibuit, neque ii à sua imaginatione decipiunt sunt.

Neque dicas, Apostolos quidem imaginatione sua non fuisse deceptos, sed ad ipsi deceptum esse populum, in vulgo spargentibus, se, cùm simul congregati essent, sonum de celo venientem audirent, et lingua ignea super ipsorum capita descendisse, ac dona Spiritus S. sese recepisse. Ne, inquam, hoc dicas. Contrarium enim patet ex totâ Apostolorum agendi ratio, quæ post diem Pentecostes ad mortem usque servaverunt, que talis fuerat, ut nihil errorum, que presisterent, praesare potuerint, nisi divino Spiritu animati fuissent. Certè mutatio, que in die Pentecostes in Apostolis repente contigit, rem candam manifestè simadet. Postquam enim sonum è celo venientem audierunt, et ignis desperite lingue supra capita singulorum cederunt, repente alii ac anteas evaseré. Nam cùm metu et timore perculsi, simul in eadem domo uniti antea manerent, statim ab illorum signorum visione alacres facti patim proudeunt, Christi resurrectionem omnibus confiderent amittant, et quâ adhortationibus, quâ sationibus, etc., singulos adducere conantur ut in Christum credant. Tantùm verò sua predicatione per orbem terrarum proficiunt, ut licet qui christianam religionem amplecti voluerint, aliud omnino diversum vitæ genus, atque illud quidem illecebris sensum omnino oppositum, sequi debuerint, tamen tum Iudeorum, tum ethnicorum pertinuti cism assensi sint.

3. At verò, quid discipli Domini in die Pentecostes populum non fraudulerent deinceps, uterius invictè demonstratur ex dono linguarum. Ut enim hoc dono populum deceptum, debuissent personæ adstantes sibi videri audire linguan, quam non audiebant, et quidam discipli Domini non loquebantur; atque repugnat sensum tam universalis deceptionis. Et certè hic agitur de genibus, genio et regione longè dissimilis, de genibus exteris et valde remotis, ac consequenter, si discipli eas decipere voluerint, multo tempore opus fuisse ad fraudem ordinandum; cùm tamea illi in die Pentecostes subito in publicum proderint, donec linguarum instruci; prout patet ex Actorum cap. 2, v. 4 et seqq., ubi ita legimus : *Et repleti sunt omnes Spiritus S. et ceperunt loqui varii linguis, prout Spiritus S. dabat eloquii illis. Erant autem in Jerusalem habitantes Judei, viri religiosi ex omni natione, que sub celo est.... Facit autem hæc vox, convenit multitudine, et mente confusa est, quianum audiebat unusquisque lingua sui loquentes. Stupebant autem omnes et mirabantur dicens : Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur, Galilei sunt, et quomodo nos audiremus unusquisque lingua nostram, in quâ natu sumus? Parti et Medi, et Alemanni, et qui habitant Mesopotamiam, Judeam et*

Cappadociam, Pontum et Asiam, Phrygiam et Pamphyliam, Ægyptum et partes Lybia, quæ est circa Cyrenam, et advenientes Romani, Judei quoque et proselyti, Cretes et Arabes, adivinus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei. Stupebant autem omnes, et mirabantur ad invicem dicens : *Quidnam vult hoc esse?* Ex hæc ergo narratione manifestè constat, Apostolos post acceptum in die Pentecostes Spiritum S. multiplicita genera linguarum fuisse locutos, et hujus rei testes integras habuisse nationes; adeoque verum esse donum illud linguarum, in die Pentecostes coelitus datum Apostolis.

4. Queres III : An verisimile sit, quod quidam Iudei, qui Apostolos in die Pentecostes peregrinis linguis loqui audieverint, irridentes (Actor 2, 15) dixerint : *Quia musto pleni sunt isti; cùm tamen tempore Pentecostes, quod apud Iudeos in mensem maium incidit, nullum adhuc mustum detur, sed vites primùm florant?* Ita quidem testibus Cl. Bullet (Réponses critiques), et Weisselbach (Nov. Form. Theol. Bibl.), impetrat joicant religiosis hostes; sed ignorant, aut se ignorare simulant facilem, imò obvium ac naturalem illorum verborum sensum esse hunc : *Isti videntur hanc seculis agere et loqui, ac illi, qui musto se inebriarunt. Ubi vides, ebrietatem hoc sensu respici, non verò tempus seu mensum, quando vites florent. Hinc S. Petrus convictionis illud in Apostolis à quibusdam Iudeis protulam repellens, Act. 2, 16, admonuit : Non enim sicut vos estimatis, si ebrii sunt, cùm si hora cœli tercia; q. d.: horâ terciâ ab ortu solis, que respondet nostra nonne antimeridiana, non solent homines ebrii concursare. Hunc sensum objecto sacro textui, attribui posse facile possunt increduli cognoscere ex orthodoxis interpretationibus. Audiamus Cornelium à Lap. qui incredulorum objectionem, de qua hic agimus, pridem solvit aut preoccupavit his verbis, Comment. in Act. : *MUSTO PLENI SUNT ISTI. Hæc (illi irrisores) dixerunt in Pentecoste, puta in maio, cùm non sunt uva; ut ex eis mustum vinumque recens exprimi possit. Veram irridendo et subanando hoc dicunt. Unde non curant congrue, sed maledicē loquî, q. d.: Isti videntur ebrii et insani, perinde ac si mustum bibissent. Ita laudatus interpres. Tiriens vero, Comment. in hunc loc., adiunc aliam responsione dat, dicens vocem græcam γειτονος que hic in textu græco (1) ponitur, etiam omnem succum dulcem significare, adeoque haud esse necessarium, ut cit. loc. intelligatur mustum propriæ tale, et ex uvis recens expressum, sed solum aliquis liquor dulcis, et tales hic per vocem mustum in latâ Vulgatâ significari. Sic quoque Bullet loc. cit. respondet cum Calmeto, Comment. in Act. observante, quid veteres artem nōrit ita vinum parandi, ut dulcem potum anno toto præberet. Parabatur autem hic potus ex musto coacto, et ad certainam quantitatem evaporatione redacto. Vcl. liquor erat ex uvâ dulcissima, et sole adustus, cuius expressus sucus aquâ et melle admixtus.**

(1) Notandum est, quid Acta Apost. originaliter græca scripta sint, prout ab initio hujus sectionis diximus.

cebatur; vel denique vinum erat, quod non ebulliret prohibitum, nativum dolecedinem retinebat. Vide Plinius, lib. 14, cap. 9.

5. Queres IV : *Quomodo illud (Actor. 5, 21) : Oportet celum suscipe Christum (h. c., susceptum refinere) usque in tempora restitutionis omnium, cordat cum apparitione Christi D. Paulo (Actor 9, 5) aut aliis sanctis hominibus in terris facta jam ante diem iudicii extremi ac finem mundi, quo omnia restituentur? — Resp. et dico, duplum ad diversam esse sententiam et responsionem ad hanc proposita questionem. Aliqui enim propter illa ipsa Actor. 3, 21, modice citata verba Scriptura simpliciter negant Christum, postquam in celum ascendit, unquam inde descendisse, putantque apparitiones illas Christi D. Paulo, aut aliis sanctis hominibus factas, non reales, sed solum secundum imaginationemвидent extitisse; vel fuisse quidem reales, non tamen ipsius Christi, sed aliquicis Angelus corpus aereum assumentis, quod representaret Christum; sicut ante incarnationem (1) Verbum divinum Patribus in veteri Testamento sepe apparuit non immediat in se, sed operā Angelorum Deum in corpore aereo representantum; vel denique admittunt, apparitiones illas fuisse reales ipsius Christi, celum tamen non relinquentes, sed in diversis locis replicati, sicut in Eucliaristiā sub diversis particulis consecratis simul existit.*

Verum probabilior est sententia S. Thomae (2), Sorrii (3), Cajet., Lorini, et Gaspari Sancti, qui censem, Christum modico tempore quandoque celum

(1) Illic notandum, quod multorum veterum opinio fuerit, Verbum seu Filium divinum à multis visum esse in veteri Testamento, ex gr. ab Abraham, Moyse, etc., non hoc sensu, quod Filius divinus non habeat eandem cum Patre naturam divinam, quae ex se invisibilis est, sed quid est, cini ab altero destinatus fuit, ad humani generis reparacionem, formam visibilēm olim assumperit, in quā jam tum cum hominibus conversari incipiebat, non quidem aliqui corpori aut omnino, sed quidam natura humana (ut postea in incarnationem factum est) unita unione vera, physica et hypostatica, sed duntaxat in specie corporis se ad tempus visibilēm, probens, prout deo nō SS. Cyprianus 1. 2 contra Iudeos, cap. 5; S. Hilarius 1. 5 de Trinitate, et S. Gregorius Nazian. tract. de Fide. Sed longe communior et priori preferenda est opposita sententia S. Hieronymi in cap. 4 ad Galatas, et S. Augustini 1. 3 de Trinitate, ac aliorum, qui asserunt, illas in veteri Testamento apparitiones Dei factas esse per Angelos, qui corporibus assumptis Deum representabant, sicut erant Deus representativus et auctoritativus, non verò personaliter. Unde, qui apparuit Moysi in rubro ardente et incombusto, dixitque Exod. 3, 6 : *Ego sum Deus patri tui, Deus Abraham, etc., fui Angelus iuxta illud S. Stephani testimonium Actor. 7, 30 : Apparuit illi (Moysi) in deserto monte Sina angelus in igne flammis rubi.* Item lex Moysis in monte Sina, teste D. Paulo ad Galatas 5, 19, *per Angelos ea ordinata*, seu nomine Dei tradita et promulgata. Vide Menochium, Comment. in Exod. 20, 4; Calmetum, Comment. in Galat. 5, 19, aut aliis interpres. Nimis Angeli sunt administratori spiritus, quorum ministerio Dens in executione voluntatis sue uti solet.

(2) In Summa, p. 5, q. 57, a. 6 ad 5.

(3) Tom. 2, in p. 5 D. Thome, q. 58, sect. 4.

relinquere, ac rēp̄a descendisse ad Saulum converendum, ad sanctissimam Matrem suam recipiendam in celum, aut ad alios sanctos solatio afficiendos. Hinc iuxta hanc istorum auctorem versimiliorē sententia verba illa : *Oportet celum suscipe Christum usque in tempora restitutionis omnium, solum indicant, quod Christus thronum glorie sue in celo firmiter collocari, ita ut ex eo publice, visibiliter coram omnibus, et cum solenni pompa non sit descensus, nisi in die iudicij ultimi, neque ad longius tempus inter homines familiariter versatus; cui non repugnat, quod invisibiliter, aut secreto et modico tempore quandū descendat.* Quemadmodum enim, qui domiciliū suum alio transfert, ibi semper habitare et esse dicitur, etiam si aliquoties animi gratia, aut alias ob causas egreditur, quia ibi fixum habet et stabilem sedem; sic Christus, etiam ex. gr., Virginis in celum assumenda, vel Saulo in viā versus Damascum occurrerit, non tamen idē celum reliquise dicendum est; quia non ē fixo in eius domicio in aliud stabile emigravit. Vidi S. Thomam, Surius, aliosque auctores supra citatos.

6. Queres V : *An aquam et christiane charitati conforme fuerit factum Petri (Actor. cap. 5, 1) adversus virum ceteroque probum Ananiam, et Saphiram ejus uxorem, quos ea solim de causa morte punivit, quod ex agri venditi pretio aliquam partem retineruerit atque praescitu suo?* Ita querulant increduli, quibuscum teste Cl. Weissenbach loc. cit. concinit Volarius. Sed resp. : Increduli talia objicentes egregiū imitantur Porphyrium, philosophum Platonicum et acerrimum christiane religionis hostem, qui pariter olim accusabat D. Petrum sevitiae et cedis, quod Ananiam injuste occiderit. Sed refutatus est à S. Hieronymo, epist. 8. Neque enim Apostolorum princeps, sed divina justitia Ananiam et Saphiram regimēta morte percussit. Cur vero Deus tam horrenda, tan inopinata morte illos ē vivis sustulerit, non est nostrum curiositas inquirere. Communiq̄e tamen Interpretes consent, id factum esse ad terrorum primavera Ecclesie, et inculcandam fidelibus debitam erga Apostolos sinceritatem et reverentiam; quamvis credibile sit, Ananiam et Saphiram tantum quod vitam temporalem sibi esse punitos, non vero fuisse aeternam damnatos; sed ad reprehensionem Petri penitentes et contritus oblisce, prout Origenes, Pelus, aliquis censem.

Corollarium. Increduli Deum ipsum ciminarunt, si hujus ponere, utpote divinitatis (1) Ananiam et Saphire

(1) Censem quidem Origenes, tract. 8 in Math. Ananiam jam gravi et inopinata Petri increpatione perculsum, ingenti pudore et mortore animam exhalasse; sicut de multis aliis legimus; quod nimis tristitia expirari potest; quin et Plinius l. 7, cap. 53, testatur Diocorum quemdam dialecticis professorem pudore subito extinctum esse, eo quod lusorium questionem non dissolvisset. At Cornelius à Lap. verius censem, Ananiam ad vocem Petri divinitus plaga lethali percussum interisse. Fuit enim haec ejus mors non naturalis, sed peccati pena et plaga à Deo indicata. Unde Dionys. Carth. ait, Ananiam et Saphiram secretū occisos ab Angelo.

infelix æquitatem suggestant. Porrō justissimam (ut ex dictis facile colligitur) Deus causam habuit, tam terrificam mortis pœnam illis infligendi. Nam ambo reges se fecerant turpis avaritiae, simulationis et fraudis, cū fingerent, totum agri venditi pretium p̄a liberalitate à se affiri. Quare hanc tam absurdam fictionem pessimo tum temporis exemplo futuram noluit Deus imponitam relinquere; agebat enim de constitutione religionis recente à Christo fundata; agebat de Apostolorum auctoritate; agebat de salute Fidei, qui in primis illi Ecclesia (ut communis interpretetur sententia est) voto paupertatis ultrō se obstringebant. Igitur ad commune religionis bonum maxime intererat Apostolorum auctoritatem et fidem sinceritatem terribili etiam pœna exemplo in ipsis Ecclesiis primordiis stabilire, ut novi Christiani misericordiam. Dei simul et justitiam discent. Et factus est timor magnus in universis Ecclesiis, et in omnes qui audierunt haec; prout Scripta Act. 5, 11, enarrato illo terribili eventu, expressè testatur.

7. Queres VI : *Quomodo Gamaliel (Actor 5, 56) tumultum à Theodā (ab aliis vocatur Theodus) excitatum narrare potuerit; cum tamen teste Josepho (l. 20 Antīc. c. 2) Theodus primus post multos annos ab habitu Gamalielis sermonis tumultum excavarerit?* Ha per ironiam querunt, et librum Actorum Apost. falsitatis arguent non verentur S. Scriptura irrors. Sed hunc incredulorum cavillum refutant Cornelius à Lap. Calmet, etc., Comment. in Actor. 5, 56. Quibuscum resp. et dico, incredulos ita objicentes nisi falso supposito, scilicet Theodam seu Theudam, de quo Gamaliel Actor. cap. 5, loquitur, et Theodam, cuius Josephus, loc. cit., meministi, esse unam eademque personam. Ast oppositum inde patet, quia Theodus, de quo Josephus dicit, testis hoc ipso scriptore, loc. cit., extitit sub Cuspio Fado, preside Judeæ, id est, anno quanto Claudii Caesaris : Gamaliel autem suam illam orationem seu sermonem habuit anno 54 Christi, qui fuit annus 18 Tiberii Caesaris; cui deinde successit Caius Caigula, Caio Claudius, prout Cornelius à Lap. loc. cit. observat. Alter ergo fuit Theodus, de quo Josephus loquitur; ut Cornelius à Lap. Tirinus, Menochius, Calmet alique interpretes passim docent. Forte Josephi Theodus filius vel nepos fuit Theodam Gamalielis, volens rebellionem patris vel avi sui sopitam resuscitare, simulque ejusdem necem ulcisci; prout Cornelius à Lap., Tirinus, et Menochius non vanè suspicuntur.

Scholion I. Nostre explicationi non obest, quod juxta eam Josephus non meminuerit Theude Gamalielis. Albinde enim notum est, quod Josephus non omnia facta, que usque ad sua tempora contigerunt, et in S. Scripturā commemorantur, reconsensit. Fors etiam idē tumultum Theude, cuius Gamaliel meminist, silentio præterit, quia non nisi quadrangintos circiter viros, ut Act. 5, 56, dicitur, secum traxit, sicut Josepho minor videbatur, quam ut ventre in memoriam posteritatis; quam observationem etiam Calmetus loc. cit. facit.

Scholion II. Etiamsi testimonium Joseph. Jud. cum narratione S. Lucae in Actis Apost. loc. cit. conciliari non posset (quod tamen verbo Del scripto debita postulat, ut potius credamus S. Scripture, quām narrationi Josephi, hominis fallibilis, cuius scripta multis erroribus infecta sunt. Vide Henricus Schütz, et auctores ab eo citatos in Commentario critico de scriptis et scriptoribus historicis, verbo : *Josephus Flaccus*, edit. Ingolst. et Monach. anno MDCLXII.

8. Queres VII : *Quomodo id quod (Actor. 7, 2) dicitur Deus apparuit Abram, cū esset in Mesopotamia, priusquam moraretur in Charan, concordet cum v. 4 loc. cit., ubi dicitur, quod Abraham non ex Mesopotamia, sed ex terra Chaldeorum educitus sit?* Resp. S. Stephanus, Actor. 7, 2, latē accipit Mesopotamiam pro omni regione, quae est trans Euphratē. Opponit enim eam terra Chanaan Iudeis promissa; que se extendebat usque ad Euphratē, juxta limites à Deo Deut. 11, 24, statutos; quare sub Mesopotamia hic comprehendit Chaldean. Mesopotamia enim provincia quedam est inter duo flumina Tigrim et Euphratē. Hā pars quedam ad Chaldeam pertinet, illa nempe, quae spectat ad septentrionem; pars alia, quae Syriae vicinior est, et ad austrum vergit, extra Chaldeam est, que communiter in Scriptura dicitur Mesopotamia Syriae. Cum igitur Abraham esset in terra nativitatis sui, id est in Ur Chaldeorum, unde egredi jesus est : *Exi de terrā tuā..... et veni in terram quam monstrarō tibi. Tunc exiit de terrā Chaldeārum, et habitavit in Charan*, Act. 7, 5 et 4. Porrō Charan sive Harran sūi Charras, que fuit ubi Parthorum, sita in finibus Mesopotamiae versus terram Chanaan, juxta quam casus est M. Crassus à Parthis , de quo Lucas, lib. 1 de Bollo civili :

Assyrios latio muculavit sanguine Charras.

9. Queres VIII : *An S. Stephanus (Act. 7, 5) dicens : Et non dedit (Deus Abraham) hereditatem in eī (h. e., in Chanaan), nec possum pedis, non contradicat libro Genesis (cap. 25, 17 et 18), ubi sit narratur, quod Abram in possessionem datus sit aegri Ephronis cum speluncā duplice, pro pretio quadrigintorum siclorum?* Resp. : Nulla hic est contradictione. Nam S. Stephanus tantum dicit, nullam ei hereditatem datam à Domino, co-sillicit modo, quo ejus posteris Deus dedit terram Chanaan juxta promissionem suam; atque hoc omnino verum est. Agrum enim illum non dedit ei Deus, sed pretio suo cum paravit Abraham. Dein non possedit agrum illum quasi hereditatem, scilicet, ut vivus cam quasi prædium coleret, sed ut sepulturam, in qua mortua uxor sua Sara quiesceret. Sepulcrum enim non est hereditas, nee dominus vel ager vivorum, sed potius crypta subterranea mortuorum. Quomodo vero Abraham, Isaac, et Jacob, in terra promissionis habitaverint, tanquam in regione peregrina in casulis suis, docet Paulus Hebr. c. 11.

10. Queres IX : *(Act. 12, 8) Angelus ad D. Petrum dicat : Calcea te caligas tuas; cum tamen nems*

caligas calcare soleat? Nego suppositum, quod illicet, ut paulo post facte sunt, inquit S. Ambrosius et S. Anselmus, teste Tiro, Comment. in 1 Cor.

15. Queres XII: Quomodo sine contradictione (Act. 18, 18) de Paulo dici possit: *Qui sibi totundat in Cenchris caput: habebat enim vatum, nempe Nazareatus; cum tamen tali voto obligatis prohibiti sunt fuerit, tendere caput, sicut et vatum liberum?* Resp: Duo erant genera Nazariorum. Quidam enim perpetuo se obligavit voto, ita ut nunquam aut tendere caput, aut vatum biberent, quibus erat Samson. Alii vero solius temporario se obligavant voto, quo expletio ipsi liberum erat communem cum aliis vitam agere; debebant, tamen expletio hoc voto, adire templum Jerosolymitanum, tendere comam, Deoque sacrificia, Num. c. 6, statuta offerre. Tali ergo voto temporario se obstrinxerunt Paulus vel ante conversionem suam quo tempore fideles insectari coepit, pro felici suscipie province exiit, ut putat Gaspar Sanctius; vel probabile est post conversionem suam, ut Iudeos et Iudaico-Christians sibi quasi legalis Mosaica contumeli offenserint delinierint, ut cense Tirus, Cornelius a Lap., aliique. Quia autem tempus huius voto prescriptum finiebatur, cum Sanctus Paulus procul esset a Palestina, in Cenchrus prope Corinthum sibi capillos totundit, antequam navem considereret, in Jerosolymitano templo absolutum quidquid ad votum solum perirebat, et sua sacrificia oblaturus. Ceterum, deinde hic observandum, quod S. Paulus hoc votum emitendo implendo non peccaverit, quia legalis Mosaicum tunc adhuc erant licita.

12. Queres XI: An Paulus (Act. 16, 5) licet circumcidet Timotheum, etiam si (Act. cap. 15) Apostoli pleno concilio delinierint, legem circumcisionei non obligare gentes ad Christum conversas? Apostoli cit. loc. tantum delinierunt, circumcisionem non esse necessariam, non autem declararunt eam jam esse illicet. Cum igitur circumcisione aliquae legalia Mosaicu tunc nondum fuerit prohibita, quamvis non amplius fuerint necessaria (sive, ut theologi loquantur, cum nondum fuerint mortifera, licet jam essent mortalia), circa peccatum Paulus potuit circumcisionem Timotheum, habuitque gravem causam id faciendo, non offendere Iudeos, qui sciebant Timotheum nondum esse circumcisionem, eò quod patrem gentilium haberet, licet et Iudea matre natu sit.

Dices: Paulus Galat. 2, 5, Titum pariter gentilem non voluit circumcidere, et alibi 1 Cor. 7, 18, expressè dicit: *In precepto aliquis vocatus est? non circumcidatur, hoc est, si quis ex gentilismo ad Christianismum vocatur, non est circumcidens; ergo dum Timotheum circumcidit, sibi metipsi seu doctrinæ sue contradixit.* Resp.: Nulla hic est contradictione. Nam pro varietate circumstantiarum Paulus prudenter et rectè feci, Timotheum circumcidens, Titum vero non circumcidendo. Nimisrum Timotheum circumcidit, quia, ut antea dixi, circumcisione tunc nondum erat prohibita, et ex altera parte id ad Iudeos sibi et socio suo Timotheo demerendos, siuecum ad Christum faciliter traducendos utile esse poterat. Titum vero, quem Judei ad circumcisionem volebant compellere, noluit circumcidere, ne videretur corum sententia falsa subscribere, quia docebant, circumcisionem esse omnino necessariam. Similiter, quando Paulus, loc. cit., ad Corinthios ait, gentilem non esse circumcidendum, tantum vult circumcisionem gentilium non esse necessariam ad salutem, quamvis tunc adhuc fuerit licita. Loquitur nimisrum Paulus de suo tempore, quo ceremonie judaicae jam quidem mortuae erant, hoc est, non amplius obligabant, sed neclum erant mortificatae seu

(1) In Theol. dogmat. speculat. tract. 5 de Legibus, etc., num. 110 et 123.

Vulgata nostrâ latinitâ, quam in textu græco (1) loc. cit., solum dicitur, *quidam vestrorum poetarum*, non autem *quidam vestrorum prophetarum*.

Neque opponas alium quendam auctorem, qui adversari, contra quem hic agimus, errorum ex eo tueri conatus est, quia D. Paulus ad Tit. 1, 12, Epimenidem, qui pariter ethicus poeta erat, expressè appellat prophetam, ne, inquam, hoc dias; nam ibidem ex ipsis verbis Pauli patet, quod non ex mente sua, sed secundum opinionem Cretonium, quam de suo populari habebant, loquatur. Textus enim objectus isti sicut: *Dixit quidam ex illis, propriis ipsorum propheta: Cretones semper mendaces, etc.* Sic Christianus, si de Turcic loquens, diceret: *Et Mahomet ipsum ipsorum propheta hoc docet, et ideo nequaquam crederet, nec assereret Mahometam esse verum prophetam.*

Scholion Juvat hic addere verba Menochi, qui de hoc ultimo loco Scripturæ (nempe ad Titum, cap. 1, v. 2) ita ait: *Vocat (Apostolus) Epimenidem prophetam, vel quia à sua habitat est propheta, teste Laerio; et quia omnes poetae vates appellantur; vel quia scriptis librum de Oraculis; vel tandem propheta dicitur, quia scriptis vitiis naturali genit sive, quod perinde est ad posterorum vitia predicare, quia vita nativa parentum ferè in posteris deriverunt.*

14. Queres XIV: Quomodo illud (Act. 19, 9 et 10): *Segregari (Paulus) discipulos quotidie disputans in schola tyranni cuiusdam. Hoc autem factum est per biennium, conciliare posuit enim alio Scriptura: loco (Act. 20, 31), ubi innatur id factum esse per triennium?* Dein quid Paulus cum tyranno? Quid tyranne cum schola? Dicitur Paulus disputasse in schola, hoc est, in aula, porticus vel loco honestiore, in quo otio seu quietis causa secendi solebat. Nam ἐπολιτεία, seu schola, teste Brissonio, lib. 17 de Verborum Significat, derivatur a εργάσιᾳ, id est, otor, quiesco: et quod littera otium poscant, sed quidam, cum studiis et scholaris ceteris rebus omisis, toti debeat vacare liberalibus studiis. Porrè, quod attinet illa sacri textus verba addita: *Tyrami cuiusdam, non una est omnium exposito.* Arias et Mariana volunt hoc esse nomen proprium viri cuiusdam Ephesi, quibus favet textus syrus, qui ita habet: *In schola viri cuiusdam nomine Tauranum.* Sed alii vocem Tyrami ut appellatum accipiunt pro principe, primato vel ex sanguine regio oriundo. Vox enim haec primitus regibus, deis iis qui potestate regia pollebant, denique illis qui hanc protestate abuentis in populum sevabant, attribuuntur. Videatur autem Paulus dominum talis principis delegisse, ut ejusdem potentia et autoritate contra Iudeorum audaciam se suosco tueretur. Hosit hic Apostolus tuto biennio, cui si adjungas trimestre v. 8, reperies triennium incompletum. Unde Paulus cum veritate ad majores natu Ecclesie Ephesi dicere potuit: *Quoniam per triennium (id est, in tertium an-*

num, seu per triennium incompletum) nocte et die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum. Eadem de causa Baronius rectè docet Ephesinam Ecclesiastim primitum non à S. Joanne Evang., sed à S. Paulo fundatum esse.

16. Queres XV: *An ex iis qui (Act. 19, 24 et seqq.) narrantur, incredibili merito concludant, Paulum et Apostolos ex humano timore idolatrie non restituisse?* Antequam respondem, observo Judæum Isaac Orobio, apud Phil. à Limbörch in amicis Collatione cum eruditio Judeo, asserere, Paulum loc. cit. ex humano timore non fuisse ausum, cultui imaginum falsorum deorum esse opponere. Et comes de Schafesbury (Characteristicks, vol. 3, pag. 86) immut, Paulum ejusque socios saltem contentos fuisse seu acquisivisse illis que scriba ethicus de cultu Diana, à Paulo ejusque comitibus nullis blasphemias in honore, loc. cit. dixerat. Verum, si factum Pauli et sociorum eius, quod ibidem narratur, rite expendatur, nulla inde idolatria approbat, aut pusillanimi, damnabilisque neglectus defendendi causam vera religiosis evincit poterit. Existavit nimisrum Demetrius argentinarius gravem seditionem adversus Paulum, eum incusans, quod homines averterat a cultu deorum cum periculo, ne hæ ratione etiam cultus Diana Ephesine et ejus templi intereat. Ad sedendum autem hunc tumulum, quidam scriba (1) ad turbas dixit Act. 19, v. 35 et seq.: *Viri Ephesi, quis enim est hominum, qui nescit Ephesiorum civitatem cultricem esse magna Diana Jovisque prolis?* Cùm ergo his contradicere non possit, oportet vos sedatos esse...

Adduxitis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram. Ex his tamen ultimis scribis verbis inferri nequit, *Paulum non fuisse ausum, Diana aut aliorum falsorum deorum imagines et idola impinguare.* Contrarium enim satis clare indicant ipsius Demetrii verba ibid., ad opifices, quos convocabit, dicentes: *Vidatis et auditis, quia non solum Ephesi, sed per totius Asiae, Paulus hic suadens avertit multum turban, dicens: Quoniam non sunt dii, qui manibus sunt. Sit autem magna Diana templum in nihilum reputabatur, sed et destrui incipiet maiestas ejus, quam tota Asia et orbis colit.*

Itaque cum S. Chrysostomo (2), Cornelio a Lap., aliquis interpretibus dico, scribam illum, quando ad tanguntuentes Ephesios dixit, Paulum ejusque comites non blasphemasse Dietanam Ephesiorum deam, fuisse officioso mentitum ad sedandum tumulum. Paulus enim, ut ex modo citatis verbis Demetrii argentinari,

(1) Scribitur hic fuit secretarius civitatis, vel consiliarius magistratus. Unde græcè vocatur γραμματεὺς, λόγιος δοκτός, qui iura civitatis callebat et tuerat, ac in iuris magistratus informat et dirigit. Textus syriacus veitit Princeps civitatis. Ceterum quamvis si fuerit homo genitilis et ut contextu facile colligitur, Pablo tamen favebat, eique fuit amicus et benevolus, ut Cornelius a Lap., Comment. in Act. 19, 55, rectè observat.

(2) Homil. 42 in Acta Apost., ubi post citata illa verba Act. 19, 57: *Adduxitis enim homines istos, neque blasphemantes deam vestram, S. Peter subdit: Hoc igitur totum mendacium est. Ista autem ad populum sedandum (scribi) dicobat.*

haut obscurè colligitur, docuit Dianam non esse deam, sed idolum inane et fictum; quod apud Ephesios erat insignis blasphemia. Hoe tamen Cornelius à Lap, observat et admittit, quod S. Paulus non eo sensu Diana blasphemaverit, quasi eam convicis et maledictis prosciderit, sed pro insigni modestia sua nudam veritatem, quod illa non sit dea, dixerit, et detexerit, sine additis aliis in falso illud numen maledictis, quibus Ephesiorum animos potius exacerbasset, quam ad amplectendam Christi fidem dispuisset.

Dices: Hoc ipso, quod Paulus, sedato tumultu, non perexit idolorum, et presertim Diana cultum publicè impugnare et detestari, sed Epheso discessit, et profectus est, ut iret in Macedoniam, Act. 20, 1, censendum est, id ex timore humana fecisse, ne ausus esse, Dei causam contra idololatras Ephesios defendere; ergo manet argumentum. Resp: Neg. ant., et dico Paulum non ex timore humano, sed sapienter omnino cessisse furor Demetrii et argentario, ne in Christianos omnes insurgerent, eosque mactarent; se vero alii provincias ac laboriosus apostolicis hæc ratione reservavit; ferme sicut S. Athanasius, sciens se unum queri ab Ariani, ac in suo capite verti rem Christianam de hominio, prudenter ubique fugâ se subduxit, vitaque penè omnem in exilio et latrebus egit; ac fugiendo, hostium furorem fregit et superavit. Et numquid Christus ipse, Luc. 4, 50, cum vellet eum de monte precipitare, transit per medium illorum? Numquid ad Apostolos suos, Matth. 10, 4, ait: *Quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros; exantes foras de domo, vel civitate, excutie palverem de pedibus vestris?* Ceterum, quod D. Paulus non ex humano timore, Epheso discesserit, aut ex pusillanimitate causam Deli prodidit, satis inde liquet, qui exerto Ephesi memorato tumultu, vultus invenire in populo, hoc est, in populi furentis turbam, eam nimil vel sedatus, vel pro Christo occubitorum. Sed non permisuntur discipuli. Quidam autem et de Asia principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eam, rogantes, ne se daret in theatrum. Atque hoc consilium sapienter omnino et laudabiliter secutus est Paulus, prout recte observa S. Chrysostomus, homil. 7 de Laudibus S. Pauli. Postquam enim intrepidus Apostoli animi magnitudinem in exequendo munere suo apostolico preclarus laudibus exultit, subdit haec verba: *Hoc vero majore quoque admiratione dignum est, quod cum (Apostoli gentium) tam esset audax, ac velut ad pyram semper accinctus et ignem quendam belli conspirans; ita rursus placabilem se preberbat magistris, ut nunquam in eo, vel in tanto illo impetu alacritatis offendetur. Itaque... suauiterat, ne in theatrum ingredieretur, et cessit.* Porro hac de re etiam videri possunt Lorinus et Cornelius à Lap., Comment. in Act.

47. Queres XVI: «Quomodo illud Pauli effatum (Actor. 20, 22): *Alligatus Spiritu (id est, à Spiritu S. impulsu) vado in Ierusalem, consiliari possit cum illis verbis (Actor. 21, 4): Discipuli per Spiritum dicobant Paulo, ne ascendenter Jerusalym.*

Quomodo ista explicari possunt, quin admittatur, Spiritum S. sibi meti ipsi contradixisse? » Resp: Hanc difficulter hi dui textus explicari et inter se conciliari possunt. Nam sensus secundi textus non est, quod discipuli ex impulsu Spiritus S. dissuaserint Paulo ascensum Jerosolymam; sed quod ex illustratione Spiritus S. agnoscentes, quod si Paulus Jerosolymam ascenderet, ibi persecutione sustineret, eidem compassi fuerint, et ex compassione humana ascensum hunc dissuaserint. Interdum enim Propheta prævidet quidem vera, sed fallitur in eo, quod inde deducit. Distinguenda ergo sunt ea que per discipulos illos Spiritus S. dicebant, ab illis que ipsi spiritu suo humano asserabant. Ita hunc locum explicant Lorinus, Calmet, et alii.

48. Queres XVII: «Quis sit ille Evangelista, Philippus nomine, de quo (Actor. 21, 8) dicitur: *Et intrantes domum Philippi Evangelista, qui erat unus de septem, mansimus apud eum;* aut num iste sit quintus Evangelista? » Philippos iste erat unus de septem diaconis primis, et obtinuit nomen Evangelista, non quod Evangelium scripsit, sicut fecerunt Mattheus, Marcus, Lucas et Joannes, sed quod illud primus in Samaria prædicaverit. Sic etiam S. Paulus; hortator Timotheum, ut Evangeliste munere fungatur, dicens: *Tu vero signa, in omnibus labore, opus fac Evangelista ministerium tuum imple.*

49. Queres XVIII: «An apud Romanos tribunos cohortis, prout (Actor. 21, 31) legitur, datus fuerit? » Resp: affirmativa. Quamvis enim, teste Cl. Bullet, tom. 1, pag. 402, id negare audeat auctor des Questions sur l'Encyclopédie, part. 5, p. 67, tamen valde mirandum est, quod homines, qui pro dictis habeti volunt, ignorent, quod in libris, qui omnium manibus feruntur clare assiritor, scilicet apud Romanos tribunos cohortium extitisse. Facile profecto memoramus auctor id rescripsi potuisse ex ipso Calepini Dictionario, vocabulo Tribunus, ubi ita legitur: *Tribuni cohortium (erant), quos Casar, lib. 2 de Bello civili, puto ante vocat tribunos militum. Porro verba Juli Casari, loc. cit. c. 20, sunt haec: Litterae à Gadibus redduntur, (munitantes) consensu Gadiitanos principes cum tribunis cohortium, que essent ibi (Gadibus) in praesidio, ut Gallonum ex oppido expellenter, urbem insulsamque Casari servarent.*

20. Queres XIX: «An hostes christiana religionis merito S. Paulum mendaci arguant, quod (Actor. 22, 25) se civem romanum esse dicunt? » Resp: negativum. Antequam autem S. Paulum ab hac calumnia vindicem, et cum dixisse verum ostendam, obseruo, incredulos (1) hinc in modum argutari. Paulus ipsomet fatur, Act. 22, 5, se esse natum in Tarse Cilicia; sed haec civitas non nisi centum post Paulum anni romana colonia facta est, prout ex omni antiquitate distinguatur?

(1) Teste Cl. Weissenbach inter hos incredulos etiam est eques de Bolingbrook, qui sit se fidenter asseverare mentitus Paulum, cum civem romanum se esse dixit. At nequaquam evincit, quod fidenter asseveraret.

constat. Quomodo igitur Paulus jam potuisse esse civis romanus? Dein Hieron., de Script. eccles., ati, Paulum ex parvo oppidulo Gischale, quod in Galilee situ erat, ortum esse: Galilei vero certissimum non erant Romani. Sed contra est: 1° Si Paulus non fuisset romanus civis, tot adversarii, iisque potentes, et maximè tribunus, cum minimè volut talen tractassent. 2° Si Paulus se civem romanum esse falsò dixisset, cumquid illi Judei, qui erant ejus hostes infensissimi, cum falsitatis arguere, aut illam detegere, omni studio allaborassent? 3° Falsum est, ex omni antiquitate constare, Tarsum tam præ privilegium et ius civitatis romane obtinuisse. Teste enim Dio Cassio, lib. 47, Julius Caesar Tarsenses in cives romanos adoptavit, quia illi hujus imperatoris partes strenue sentiunt, eorumque civitati etiam nomen Julopolis (a Julio Caesar derivatum) ideò impositum est.

Alii cum Calmeto censeant, civitatis romane jus non ad omnes Tarsenses, sed tantum ad quosdam privatos pertinuisse, inter quos etiam erat S. Paulus pater. Paulus igitur fuit civis romanus, et Tarsu in Cilicia oriundus; non vero natu in oppido Gischale, et postea Tarsum translatus. Quamvis enim S. Hieronimus in 1. de Scriptoribus ecclesiasticis hanc opinionem sequitur, eamdem tamen in fine Commentarii Epist. ad Philemonem videtur retractasse, vel saltem non ut certam et absolute suam, sed solùm ut aliorum sententiarum referre, dicens: *Aiunt parentes Apostoli Pauli de Gischali regione fuisse Judeæ, et eos, cum tota provincia romana taurastaret manus, et dispergerentur in orbem Judeæ, in Tarsum urbem Cilicia fuisse translata.* Plura de presenti questione tota vide apud Cl. Bullet.

21. Queres XX: «Quomodo refutandi increduli, dum D. Paulum alterius eusudis mendaci incusat, quia (Actor. 23, 5) dixit: *Nesciebam... quia princeps est sacerdotum,* ne tempe, cui Apostolus in faciem maledixerat? Antequam respondeam, juvat prius ipsi verba sacri textus hæc de proferre, que cum Tribunus jussisset, sacerdotes convenire et omne concilium, et producens Paulum, statuisset inter illos, intendens, in concilium Paulus ait: *Viri fratres, ego omni conscientia bona conversatio sum ante Deum usque in hodiernam diem. Princeps autem sacerdotum Ananias præcepit astutus sibi percurrere os ejus. Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus, paries dealbate... Et qui stabant, dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: Nesciebam, fratres, quia princeps est sacerdotum.* Jam ex his Pauli verbi hostes christiana religionis D. Paulum mendaci accusant. Potuit, inquit, summus sacerdos homini Jerosolymis emrito fuisse incognitus, an non ille et eminentiore dignitatis gradu, et ipso vestita ab aliis sacerdotibus, omnibusque conciliis membris distingueatur?

Sed imprimito observo quod, si impossibile fuisse personam summi sacerdotis cuiquam esse incognitam, certe Paulus dicens se eamdem presentem non agnosceris, cum summo contemptu et irratione fuisse

ab omnibus tanquam mendax rejectos et obmutescere jussus. At contrarium contigit; nam in Actis Apost. loc. cit. non legimus, illam Pauli excusationem à concilio fuisse rejectam aut refutatam, sed potius Paulus ulterius profari permissem est, Act. 25, 6.

Jam vero positivè ostendamus, non modo non impossibile fuisse, sed facile fieri potuisse, ut Paulus summi sacerdotis contra quem dictum illud protulit, personam non agnosceret. Nam quid mirum quid Paulus, qui ab annis viginti vel ultra nunquam nisi paucorum dierum spacio Jerosolymis morari traxerat, quin à triennio, vel fortè quadriennio, hæc urbe petitus abfuerat, ac denique nonnisi ante septem vel octo dies eò pervenerat, quid, inquam, his omnibus perennis mirum est, quod Paulus ignoraverit, quisnam tunc summum sacerdotum gereret aut etiam si hujus nomen audierit, tamen ejusdem personam non moverit, presertim quia jam diu ordo successionis inter summos pontifices cessarat, nec pontificatus diuturnitas certa amplius erat, et ad status leges directa? Atque hunc modum solvendi objectum difficulatem, seu presentem questionem Calmetus appellat *opinioneum communiorum et aquoorem*, ac proœcit. S. Chrysostom., Lyran., Caj., Sanct., Cornel., Menoch. et alios.

22. Queres XXI: «Quomodo illud (Actor. 25: 13): *Agrippa rex et Bernice descenderunt Casaram ad salutandum festum, cum veritate consentiant;* cum e pridem antea (Actor. 12, 25) Herodes (Agrippa) rex e percussu fuerit ab Angelo, et consumptus à vermis bus exspiraverit? » Resp: Agrippa, de quo in primo textu sermo est, non fuit senior ille qui ab Angelo percussus interiit, sed ejus filius, Drusilla et Bernice frater. Agrippa enim senior habuit duos filios, Drusum et Aripianum júniorē, ac tres filias, Drusilam, Bernicem et Mariannem, teste Josepho Jud., lib. 18 Antiq. cap. 7. Vide Cornelium à Lap.

23. Queres XXII: «Quomodo intelligendum sit illud, quod Paulus (Actor. 27, 35) ad eos, qui erant in navi, metu constringatos sit: *Quartadecim die hodiè expectantes jejuni permanent, nihil accipientes?* An possibile, ut quatuordecim diebus nullum cibum sumpserint? » Resp: Haec voles, nihil accipientes, intelligendae sunt, non quod nihil omnino comedissent, sed quod perparum et obiter et quasi nihil; vel nihil per modum justi aut cœna, sed carpit libantes potius quam comedentes. Ita Lorinus, alii que probati interpretes.

SECTIO II.

De Epistolis S. Pauli.

Ad chronologicum ordinem Epistolarum D. Pauli dignoscendum, opus est nosse gesta, aeternitas et itineraria hujus Apostoli, que preter alios eruditè recentent Natalis Alex. tom. 5, secul. 1, cap. 7 et 8, Calmet, Prefat. in Epist. ad Rom., Goldhagen, p. 3 Introduct. in S. Scriptur. num. 129, quorum ultimus sequentem tabulam chronologicam Epistolarum D. Pauli existimat.